

Az infláció megszelídítése

Carlo Cottarelli és Szapáry György (szerk.): Mérsékelt infláció. Az átalakuló gazdaságok tapasztalatai (Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 1998. 255 oldal)

Ritka gyöngyszemet tarthat kezében a magyar olvasó: neves nemzetközi szerzőgárda széles körű empíriával alátámasztott eszmecseréjét a mai magyar gazdaságpolitika egyik legfontosabb kérdéséről, a kialakult mérsékelt infláció megszelídítésének lehetőségéről. A könyv unikumát nem csupán a témakör aktualitása és a kiváló elmék együttgondolkodása adja, hanem az is, hogy más színvonalas nemzetközi konferenciakötetek kiadásaitól eltérően – a Magyar Nemzeti Bank jóvoltából – rövid idővel az angol nyelvű megjelenés után magyar nyelven is olvasható.

A kötet alapjául a Nemzetközi Valutaalap, a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium szervezésében Dezinfláció Kelet- és Közép-Európában címmel 1997 nyarán zárt körben megrendezett szeminárium előadásai, hozzászólásai és háttér tanulmányai szolgáltak. A témakör jelentősége azonban messze túlmutat azon, hogy csupán egy szűk, a monetáris politikáért felelős szakembercsoport érdeklődésére tarthatna számot. Még ha a dilemmák felvetése, a következtetések és tanulságok elsősorban a gazdaságpolitikusok figyelmét kívánják felhívni, a tágabb közgazdász szakma művelői és tanulói is sokat meríthetnek a dezinfláció elméleti és empirikus vizsgálatából, a kutatók és politikai szerepet is vállaló tudós elmék vitájából.

A kötet tanulmányaiban körbejárt probléma alapja: a tapasztalatok szerint a mérsékelt infláció (amin általában a 15 és 30 százalék közötti értéket érti a szakirodalom) csökkentése jóval nehezebb, mint a magas infláció letörése. Miközben az utóbbi káros hatásairól mindenki meg van győződve, a mérsékelt infláció mellett nehezebb a nagyközönséget (és tegyük hozzá: a politikusokat) meggyőzni arról, hogy az árstabilitás előnyei hosszú távú nagyobbak a dezinfláció rövid távú költségeinél (*Medgyessy, Marko*). Emellett az átalakuló országokban a strukturális reformok, a reálkiigazítás folyamata – különösen az indexálási mechanizmusok elterjedése esetén – megnöveli az inflációs tehetetlenséget, és így a mérsékelt infláció hosszú évekig fennmaradhat. A politikai ellenállás és az infláció „beragadása” ezért egyaránt megnehezíti a mérsékelt infláció letörését, az árstabilitás megteremtését.

A könyv tanulmányai és hozzászólásai négy alapvető kérdéskört vizsgálnak. 1. Jelent-e gondot a mérsékelt infláció, és miként lehet harcolni ellene? 2. Hogyan lehet a dezinfláció rövid távú költségeit minimalizálni? 3. A fokozatosság vagy a sokkterápia a célravezetőbb? 4. Mi a reálkiigazítás és a dezinfláció ésszerű ütemezésének rendje?

Az első kérdés kapcsán a szerzők egyetértenek abban, hogy a mérsékelt infláció gátolja a növekedést, mivel torzításokat okoz a forrás- és jövedelemallokációban, csökkenti a tőkefelhalmozást, és gátolja a termelékenység emelkedését. Így abban sincs vita a szerzők között, hogy a mérsékelt infláció ellen is az összerkeslet növekedését korlátozó, megszorító gazdaságpolitikával lehet csak sikeresen felvenni a harcot. A siker kulcsa a dezinflációs politika hitelessége, tehát az, hogy a piac szereplői elhiggyék, a kormány együttes makrogazdasági politikája az infláció mérséklésének irányában hat. „Bármekkora fokú hitelesség, jövedelmi politika, az indexálás felszámolása, kötött árfolyam vagy bármilyen más eszköz sem képes levinni az inflációt, ha a költségvetési egyensúly és a pénznövekedés nem állnak összhangban az alacsony inflációs egyensúlyi helyzettel” – figyelmeztet *Burton és Fischer*. A hitelességben kiemelkedően fontos szerepe van a költségvetés erős, fenntartható pozíciójának, ami az átalakuló gazdaságokban egyúttal szigorú fiskális politikát jelent (*Skreb*).

Nem egyértelmű azonban a dezinflációs költségek minimalizálásának módja. Abban még egyetértés van, hogy jó szolgálatot tehet az inflációs várakozások egy olyan „horgonyának” alkalmazása, amivel a pénzügyi hatóságok jelzést adnak dezinflációs törekvésükről, és egyúttal kellően ellenőrizhető is a céltól való eltérés. A vita inkább a horgony szerepére alkalmas két kategória, a valutaárfolyam és a pénzkínálat közötti választás kérdésében bontakozott ki. Az egyik tábor szerint a sikeres stabilizációk tapasztalatai bizonyítják a valuta rögzítésével vagy a csúszó árfolyamrendszer alkalmazásával működtetett árfolyamhorgony alkalmasságát, különösen az olyan kis nyitott gazdaságokban, mint Magyarország (*Burton és Fischer, Surányi és Vincze*). Néhányan azonban figyelmeztetnek a merev árfolyam-politikának a gyenge külső pozíció esetén fellépő korlátjaira (*Cottarelli, Kornai*), illetve a felértékelődés és a tőkebeáramlások révén jelentkező hátrányaira (*Begg, Gomulka*).

Az árstabilitás és a hiteles dezinflációs politika fontos feltételét jelentik az olyan növekedésorientált strukturális reformok is, mint például a privatizáció, a gazdaság megnyitása a külföldi befektetők előtt, a kormányzat méretének csökkentése, amelyek a potenciális output növelése révén mérséklik a monetáris expanzióra irányuló politikai nyomást (*Skreb, Burton és Fischer*). Hasonlóan fontosak az árstabilitás céljától való eltérést korlátozó olyan intézményi feltételek, mint a jegybanki függetlenség (*Cukierman, Cottarelli*).

A sokterápia *versus* fokozatosság kérdésében még kevésbé jutnak egyöntetű válaszra a kötet szerzői, különösen azért, mert az eltérő struktúrájú gazdaságok tapasztalatai különbözőek. Bár az OECD-országokban lezajlott folyamatok szerint a gyors dezinfláció általában kisebb költséggel (növekedésáldozattal, munkanélküliséggel) jár, mint az elhúzódó (*Blanchard*), az átalakuló gazdaságokban túl nagy a bizonytalanság a potenciális output meghatározásában az áldozat mértékének megítéléséhez és ezért politikai-társadalmi elfogadtatásához is (*Kornai*). Ugyancsak nem egyértelmű az időzítés kérdése, vagyis annak eldöntése, hogy a reálegyensúly-hiányok felszámolása megelőzze-e a dezinflációt, vagy a kettő párhuzamosan menjen végbe. A fő gondot az okozza, hogy a reálegyensúlytalanságot felszámoló strukturális reformok politikai korlátok miatt elhúzódhatnak, ami az egyébként ésszerűnek látszó sorrend betartása esetén elnyújtja a dezinfláció folyamatát (*Surányi és Vincze*). A magyar tapasztalatok azt is igazolták, hogy a nominális árfolyam lehorgonyozásával indokolt volt a reálkiigazítás (reálbér, fizetési mérleg) főbb eredményeit megvárni (*Szapáry*).

A kötet a dezinfláció fontos gazdaságpolitikai kérdéseit és vitapontjait megvilágító előadások és hozzászólások mellett sokoldalú empirikus elemzésekkel is segíti az olvasót abban, hogy betekinthesen az infláció felszámolására tett kísérletek sokszínű tárházába. A mérsékelt inflációjú közép-kelet-európai országok mellett számos latin-amerikai és néhány más térségbeli ország tapasztalatait feldolgozó tanulmányokkal is megismerkedhet az olvasó.

Végül nem kerülhet meg a kérdés, hogy a másfél évvel ezelőtt megrendezett konferencia témája nem veszítette-e el relevanciáját az azóta eltelt idő során. Tény, hogy az infláció szintje Magyarországon 1998 közepétől kilépett a mérsékelt infláció 15-30 százalékos tartományából, és jó esély van arra, hogy 1999 végére egy számjegyűvé váljon. E kedvező fejlemények sem teszik azonban érdektelenné a dezinfláció kérdéskörét a magyar gazdaságban. Nemcsak azért, mert a tapasztalatok szerint 10 százalék körüli szinten is évekre beragadhat az infláció (lásd Izrael: 1992–1996), vagy külső sokkok következtében akár újból fel is szökhet (lásd Mexikó: 1995), hanem azért is, mert Magyarország EU-integrációja, illetve a közösséghez tartozás előnyeinek kiaknázása ma már ennél is feszebb árstabilitást követel meg.

Várhegyi Éva